

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

**Javaslat a
„Szabadságtörekvések Emléktemploma” – Isaszegi Református Templom
Települési Értéktárba történő felvételéhez**

Készítette:

Szendrő Dénes

.....
Isaszeg, 2018. augusztus 20.
(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Szendrő Dénes

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Szendrő Dénes

Levelezési cím: 2117 Isaszeg

Telefonszám: +36 28 495 412

E-mail cím: denes.szendro@freemail.hu

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

„Szabadságtörekvések Emléktemploma” – Isaszegi Református Templom

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☒ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☒ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus és vendéglátás	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye

2117 Isaszeg, Kossuth Lajos u. 71.

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

- települési tájegységi megyei külföldi magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Az 1867-es kiegyezés éve szerencsés módon egybeesett a Budapest-Hatvan vasútvonal megnyitásával, amely 45 perces közelségbe hozta Isaszeget a fővárossal. Az utána következő hosszú, békés korszak következménye, hogy a rohamosan fejlődő, iparosodó és munkát adó Budapest vonzására az ország minden tájáról telepedtek le Isaszegen is vasutas, iparos, tisztviselő, tanító és kereskedő családok. Ezek közül kerültek ki a döntő többségében római katolikus vallású községben a református hit követői, akik kezdetben a Péceli Református Egyházközség szórványához tartoztak. Az Isaszegen havonta tartott istentiszteletek többnyire péceli, időnként gödöllői lelkészek szolgálatával az 1905-ben új épületbe költözött, ma is működő elemi iskolában kerültek megrendezésre. A hívek 1914. január 4-én már kimondták az Isaszegi Református Fiókegyház megalakulását is. A hitéletben minőségi változást jelentett,

hogy az 1930-as évek elején a gyülekezet örökölt egy családi házat a Kossuth Lajos utcában, melyet sikerült imaházzá alakítaniuk. A reformátusok számának növekedése az első és a második világháború borzalmai után ugrott meg, amikor a történelmi Magyarországnak a trianoni békediktátummal elszakított részeiből Isaszegre is számos, magyar nemzetisége miatt otthonából menekülni kényszerült család költözött.

1947-ben megerősödött a gyülekezeti élet, s az 1928-ban Gödöllőről Isaszegre költözött, népirói, helytörténelmi és régészeti ambíciókkal megáldott hentes- és mészáros mester, Szathmáry Zoltán (1901-1989) gondnok ötletére elhatározták, hogy az 1849. április 6-i győzedelmes isaszegi csata 100. évfordulójára felépítik a templomukat. Elkészült a földszinten templomot, az emeleten pedig múzeumot tartalmazó tervrajz, s az ezt bemutató képeslap is, amely az adománykérés elengedhetetlen kelléke lett. A gyülekezet beadványára 1947 augusztusában Veres Péter építési miniszter utalt ki pénzt a templom anyagvásárlásainak céljára, és – az egyháztagok adományai mellett – hosszúlejárátú kölcsönrel a község előljárósága is támogatta azt.

1947 októberében az akkori Csehszlovákiából, Csallóközből, a magyar nemzetisége miatt kitelepített Nagy Zoltán (1914-1995) református lelkész talált otthonra Isaszegen, aki a parókia elkészültéig Szathmáry Zoltán házában lakott. 1947. december 14-én Deme László péceli lelképásztor ünnepélyes keretek között iktatta be őt az Isaszegi Fiókegyház első saját lelkészének. 1948. február 15-én a presbitérium kimondta a Péceltől való különválást, majd 1948. március 17-én a Dunamelléki Református Egyházkerület Tanácsulése az Isaszegi Református Fiókegyházat önálló Missziói Anyaegyháznak nyilvánította, s hozzácsatolta a Dány, Valkó, Vácszentlászló és Zsámbok szórványokat.

Nagy Zoltán lelkész 1942 és '44 között a „Református Jövő” országos lapnál volt propaganda titkár, ahol együtt dolgozott Péter János lelkésszel (későbbi püspökkel), aki 1945 után a szintén református lelkésmúltú köztársasági elnök, Tildy Zoltán titkára lett. Közbenjárására a köztársasági elnök 1947. december 25-én fogadta Nagy Zoltán lelkészt és Szathmáry Zoltán gondnokot a templomépítés ügyében, majd patronálta is azt. Ennek hatására vállalt az építkezésre védnökséget többek között Nagy Imre, az Országgyűlés elnöke, Dobi István földművelésügyi miniszter, Ortutay Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Veres Péter honvédelmi miniszter, majd később az új köztársasági elnök Szakasits Árpád is.

A segítségkérés eredményeként a Dunamelléki Református Egyházkerület gyülekezetei az 1948. március 15-i perselypenzeik felét utalták át adományként a templomépítés támogatására. A pénzhez jutás további eszközeként tárgysorsjátékra szóló nyereményjegy-kibocsátási engedélyt is kért és kapott a gyülekezet a Pestvidéki Pénzügyi Igazgatóságtól.

A köztársasági elnöki iroda által felkért dr. Tóth Kálmán mérnök készítette el a végleges tervrajzot, amelyben – pénzhányra hivatkozva – a templom emeletén kezdettől fogva tervezett múzeum már nem szerepelt. Így a templom formája egy téglalap-alapú, gerinc-tetős szerkezetű épület lett, melynek bal oldalához egy négyzet-alapú torony simul gúlaformájú tetővel, csúcsán pedig Betlehemi csillaggal. A templom ajtaján belépve az előtérbe jutunk, melyből a szemben lévő dupla ajtón a liturgikus térbe érkezhünk. Itt a szemközti falon a szószék, előtte pedig az Úr asztala van elhelyezve. A bejárat és a szószék vonalában üres közlekedő folyosó van, melynek két oldalán a padokból és a székekből összetevődő 130 ülőhely szimmetrikusan került elhelyezésre. Az előtér bal oldalán lévő ajtón juthatunk a toronyban lévő lépcsőházba, melynek első emelete a liturgikus tér 30 ülőhelyes karzatához vezet. A lépcsőn tovább menve, a második emeleten a padlás van, a negyedik emelet fölött pedig a két harang került felfüggesztésre.

A több részletben érkező állami segélyből a gyülekezet 1948 szeptemberében lelkészlakás céljából megvásárolta a mai Kossuth Lajos utcai 71. számú sarokházat a hozzátartozó ingatlannal. A ház romos volt, de október 31-re lakhatóvá tették. A domboldalon fölöttéa lévő

háznak és a hozzátartozó teleknek a megvételével az is lehetővé vált, hogy a templom éppen azon a helyen épüljön fel, ahol az 1849. április 6-i isaszegi csatában Damjanich tábornok magyar tüzéségét a lengyel légió katonái védték meg az osztrák katonaság ismétlődő rohamaival szemben.

1948 novemberében készült el az egyházközség két harangja Budapesten, a híres Slezák László harangöntő mester műhelyében. A nagyobb haranghoz a fémanyagot Tildy Zoltán közbenjárására az Iparügyi Minisztérium adta. Felirata Mózes III. könyve 25. fejezetének 10. verséből vett idézet: „Hirdesetek szabadságot a földön, annak minden lakójának.” A gyülekezet pénzén kiöntött kisebb harangon a következő szöveg olvasható: „Az Isaszegi Református Egyházközség alakulása évében a hívek közadakozásából, 1948”.

1948. november 28-án került sor a templom alapkövetételére és a harangszentelésre. Az ünnepi eseményre képviselőt küldött Dinnyés Lajos miniszterelnök is. A felszentelés szolgálatát dr. Ecsedy Aladár tahitótfalui esperes végezte.

A templomépítésre adott pénzügyi támogatások összesítve a következőképpen alakultak: a kormánytól 158000 Ft, a nyereségjegyekből 6000 Ft, a református egyházkerület gyülekezeteitől 4475 Ft, a községi elöljáróságtól 3000 Ft, a gyülekezet tagjaitól 2000 Ft. Mindösszesen 173425 Ft, amely az akkori 300 forintos havi átlagbérhez viszonyítva igen jelentős összeg volt. Ehhez járult hozzá még a gyülekezet tagjai által társadalmi munkában végzett több ezer óra, nehéz és verejtékes építési tevékenység.

Mindezek eredményeként az isaszegi csata centenáriumi évében, 1949. szeptember 18-án érkezett el a várva-várt esemény: Isten házának „Szabadságtörekvések Emléktemploma” néven való felszentelése, amely – a meghívóban szereplő Bereczky Albert püspök távolmaradásával – szintén dr. Ecsedy Aladárnak, az Északpesti Egyházmegye esperesének szolgálatával folyt le. A templom homlokzatának felirata Joel próféta könyvének 2. fejezete 12. verséből vett idézettel azóta is hirdeti Isten hívó szavait: "TÉRJETEK MEG HOZZÁM".

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc emlékét a magyar emberek szívéből és lelkéből nem lehet kitörölni, mert az összefonódott az évszázadokig nélkülözött szabadság és függetlenség vágyával. Az Isaszegen élőknek ez kibővül még az osztrákok felett fényes győzelemmel végződött, 1849. április 6-i isaszegi csata emlékével is, amely akkor reményt ébresztett a szabadság iránti vágy beteljesedésére.

Az isaszegi Szabadságtörekvések Emléktemploma ezen események emlékére épült annak tudatában, hogy az Isten és a szabadság iránti vágyakozás elválaszthatatlan egymástól, melyet legvilágosabban Pál apostol fogalmazott meg a Korinthuszi gyülekezethez írt 2. levelének 3. fejezete 17. versében a következőképpen: *"Az Úr pedig a Lélek; és ahol az Úrnak Lelke, ott a szabadság"*. A templom pedig a legalkalmasabb hely arra, hogy amikor ünnepeink alkalmával hőseinkre emlékezünk, imádkozunk is értük, szabadságunkért, jövőnkért és magyar nemzetünkért egyaránt.

A Szabadságtörekvések Emléktemploma a következő történelmi és helytörténeti értékekkel rendelkezik:

- Az egyetlen olyan templom az országban, amely az 1848/49-es forradalom és szabadságharc emlékére épült. Ráadásul éppen annak 100. éveiben. Ezt a tényt a templom belső előterének falán emléktábla örökíti meg.

- Az egyetlen olyan templom az országban, amelynek megépítésére 1945. és 1990. között a köztársasági elnök, illetve később az Elnöki Tanács elnöke, az Országgyűlés elnöke és több miniszter is együttesen védnökséget vállalt.
- Az egyetlen olyan templom az országban, amelynek harangjára a diktatúrák és a megszállások elleni tiltakozásként „Hirdesetek szabadságot a földön, annak minden lakójának” bibliai idézetet öntötték.
- A templom bal oldali külső falán márványtábla örökíti meg, hogy a környéken a honvédseregek 1849. április 6-án döntő győzelmet arattak az osztrák csapatok felett, és Kossuth Lajos a csata kapcsán, Petőfi Sándor pedig többször is tartózkodott Isaszegen. Az emléktábla köré beépítésre kerültek az Isaszegtől északkeleti irányban három kilométerre fellelhető Ákosnyire Árpád-kori falu romjaiból származó kövek.
- A templom azon a helyen épült fel, ahol az 1849. április 6-i győzedelmes isaszegi csatában Damjanich tábornok magyar tüzéségét Wysocki József vezetésével a lengyel légió katonái védték meg az osztrák katonaság ismétlődő rohamaival szemben. Az erre utaló emléktábla Lengyelországban készült és a lengyel kormány ajándékként, a lengyel Minisztertanács Hivatalának akkori elnökének, Janusz Wiczorek miniszternek és a magyar-lengyel kapcsolatok kutatójának, Domszky Pálnak a közreműködésével került Isaszegre és a templom homlokzatán 1972. szeptember 24-én felavatásra. Az avató ünnepségen rész vett Tadeusz Hanuszek lengyel nagykövet és Jerzy Zieliński követtanácsos, későbbi nagykövet is

A település lakossága minden év március 15-én és április 6-án koszorúzási ünnepséggel emlékezik meg az 1848/49-es forradalom és szabadságharc, valamint az 1849. április 6-i győzedelmes isaszegi csata hőseiről az emléktábláknál. Az április 6-i ünnepségeken rendszeresen képviselteti magát a Lengyel Köztársaság Budapesti Nagykövetsége, a Wysocki Légió Hagyományörző Egyesület, a Bem József Magyarországi Lengyel Kulturális Egyesület és a Tavasz Emlékhadjáraton résztvevő Magyar Huszár és Katonai Hagyományörző Szövetség is.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Felhasznált irodalom:

1. Asztalos István: Isaszeg, Száz magyar falu könyvesháza Kht., Budapest, 1991, 132-134. oldal,
2. Majsai Tamás: A református templom építésének története, Isaszeg, az Isaszegi Múzeumbarátok Köre településtörténeti kiadványa, 1992, 25-27. oldal,
3. Szikszai János: Az Isaszegi Református Egyházközség története, 1-3. rész, Isaszegi Hírek, Közéleti Havi, XIV. évfolyam, 2002. márciusi, áprilisi és májusi szám,
4. Szendrő Dénes: Az Isaszegi Református Gyülekezet XX. századi alapítása és öröksége, Partium, a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság honismereti lapja, Nagyvárad, XVI. évfolyam, 2011. évi 1. szám, 12-13. oldal
5. Szendrő Dénes: Az Isaszegi Református Egyházközség honlapja, www.parokia.hu/lap/isaszeg

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

www.parokia.hu/lap/isaszeg

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

A Szabadságtörekvések Temploma külsője és belseje. Bajusz Árpád (1951-2015) református lelkész igei gondolatokkal nyitja meg a 2007. április 5-i ünnepséget a Wysocki Légió Hagyományörző Egyesület korabeli lengyel katonaruhákba öltözött díszőrsége között.

Emléktáblák a református templom előtermében és a baloldali külső falán.

Az isaszegi csata, Kossuth Lajos és Petőfi Sándor emléktáblája a közelben feltárt Ákosnyíre Árpád-kori település romjának köveivel övezve.

Emléktábla a templom homlokzatán annak emlékére, hogy az 1849. április 6-i győzelmes isaszegi csatában Damjanich tábornok magyar tüzerségét Wysocki József vezetésével a lengyel légió katonái védték meg az osztrák katonaság ismétlődő rohamaival szemben.

Baloldali kép: a templomban a 2007. április 5-én rendezett ünnepségen Johanna Stempinska asszony, a Lengyel Köztársaság budapesti rendkívüli és meghatalmazott nagykövete virágcsokrot vesz át az ünnepi előadást tartó dr. Dürr Sándortól, korábbi varsói és krakkói konzultól, az Isaszegi Múzeumbarátok Köre elnökségi tagjától.

Jobboldali kép: Andrzej Kalinovszki budapesti lengyel konzul 2015. április 6-án koszorút helyez el a templom homlokzatán lévő lengyel hősök emléktáblájánál.

Baloldali kép: Szendrő Dénes gondnok ünnepi beszédet tart a templomban 2014. április 5-én.
Jobboldali kép: Szatmáry Zoltán presbiter a koszorúzást irányítja a templom lépcsőjénél.

Baloldali kép: Kerékgyártó László, a Görgey Kör elnöke ünnepi előadást tart 2015. ápr. 5-én.
Jobboldali kép: Gergely Szabolcs lelkész ünnepi beszédet mond 2018. március 15-én.

Népi tánc és katonai toborzó a templomkertben a 2008. április 6-i ünnepségen.

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat